

COVID-19 Pandemisinin Lise Öğretmenlerinin Çalışma ve Sosyal Yaşamlarına Etkisi: Niteliksel Bir Araştırma

The Effect of COVID-19 Pandemic on The Working and Social Lives of High School Teachers: A Qualitative Study

***Makbule TOKUR KESGİN**¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2729-8612> | kesgin_m@ibu.edu.tr
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği
ABD, Bolu, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x1kqx83>

Seher ZENGİN² ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2638-6848> | seherzengin@ibu.edu.tr
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği
ABD, Bolu, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x1kqx83>

Özet

Amaç: Fenomenolojik tipte olan bu araştırma COVID-19 pandemisinin lisede görev yapan öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarını nasıl etkilediğini, neler deneyimlediklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Katılımcılar, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak, farklı branşlardan gönüllü olan bir lisedeki on dört öğretmenden oluşmuştur. Veriler kişisel bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak Haziran-Temmuz 2020'de toplanmıştır. İçerik analizi ile veriler değerlendirilmiştir.

Bulgular: Pandeminin öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisine ilişkin görüşleri; yaşanan konutun özellikleri, COVID-19 hastalık algısı, salgında çalışma düzeninde değişim, yüz yüze ve uzaktan eğitim algısı, uzaktan eğitim için hazırlık yapma ve ortam uygunluğu, uzaktan eğitim sürecindeki deneyimler, pandemide çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik ve psikolojik etkisi ve pandemide çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşam ve gelecek planlarına etkisi şeklinde sekiz tema altında belirlenmiştir.

Sonuç: Öğretmenlerin pandemide çalışma düzeni değişmiştir. COVID-19 sürecinin çalışma düzenlerindeki değişimin öğretmenlere fizyolojik, psikolojik, sosyal ve gelecek planı açısından olumsuz etkilerinin daha çok olduğu görülmüştür. Okullarda çalışan öğretmenlerin pandemi dönemindeki fizyolojik, psikolojik ve sosyal etkilerini en aza indirmek için okul sağlığı hemşirelerinin görevlendirilmesi önerilmektedir. Okul sağlığı hemşireleri, halk sağlığı hemşireliğinin özelleşmiş bir alanı olarak, öğretmenlere sağlıklı yaşam tarzı, stres yönetimi, psikososyal destek ve bağışıklığı güçlendirme gibi konularda eğitimler verebilir. Okul sağlığı hemşireleri, öğretmenlerin çalışma koşullarına uyum sağlama süreçlerinde öğretmenlere destek olabilir, pandemiye özgü sağlık önlemlerinin alınmasında yol gösterici bir rol üstlenebilir, düzenli sağlık kontrolleri ile danışmanlık hizmetleri sunabilirler. Uzaktan eğitim gibi yeni çalışma modellerinde ortaya çıkan fizyolojik rahatsızlıkları önlemeye yönelik okul sağlığı hemşireleri tarafından düzenlenecek olan farkındalık artırıcı eğitimlerin ve psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması, öğretmenlerin uzun vadede daha sağlıklı bir çalışma düzeni geliştirmesine yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Okul Öğretmenleri, Çalışma Durumu, Sosyal Durumlar, Sosyal İlişkiler, Halk Sağlığı Hemşireliği, Okul Hemşireliği

Abstract

Objective: This phenomenological study aimed to determine how the COVID-19 pandemic affected the work and social lives of high school teachers and what they experienced.

Methods: The participants consisted of fourteen teachers from a high school who volunteered from different branches using the maximum diversity sampling method. Data were collected using personal information and semi-structured interview forms in June-July 2020. The data were analyzed using content analysis.

Results: Teachers' views on the impact of the pandemic on their work and social lives were determined under eight themes: characteristics of living space, perception of COVID-19 disease, changes in work schedule during the pandemic, perception of face-to-face and distance education, preparation for distance education and suitability of environment, experiences during distance education, physiological and psychological effects of changes in work schedule during the pandemic, and the impact of changes in work schedule during the pandemic on social life and future plans.

Conclusion: The work schedule of teachers has changed during the pandemic. It was observed that the changes in work schedules during the COVID-19 pandemic had both positive and mostly negative effects on teachers in terms of physiological, psychological, social, and future planning. It is recommended that school health nurses be assigned to minimize the physiological, psychological and social effects of teachers working in schools during the pandemic period. School health nurses, as a specialized field of public health nursing, can provide teachers with trainings on topics such as healthy lifestyle, stress management, psychosocial support and strengthening immunity. School health nurses can support teachers in the process of adapting to working conditions, play a guiding role in taking pandemic-specific health measures, and provide regular health checks and counseling services. Providing awareness-raising trainings and psychological support services to be organized by school health nurses to prevent physiological disorders that occur in new working models such as distance education can help teachers develop a healthier working order in the long term.

Keywords: COVID-19, School Teachers, Employment Status, Social Conditions, Social Networks, Public Health Nursing, School Nursing.

Atf: Tokur Kesgin, M. & Zengin, S. COVID-19 Pandemisinin Lise Öğretmenlerinin Çalışma ve Sosyal Yaşamlarına Etkisi: Niteliksel Bir Araştırma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 26/3 (12, 2024), 1-22. DOI:10.69487/hemarge.1523497

***Sorumlu Yazar:** Seher ZENGİN

Makale Gönderimi 27.07.2024 **Kabul Tarihi** 30.10.2024 **Yayımlanma Tarihi** 27.12.2024

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

1. Giriş

COVID-19, dünyayı etkileyen bir salgın olarak tıp tarihine geçmiş ve Türkiye gibi birçok ülkede salgının ilerlemesini yavaşlatmak, tedavi çalışmalarına zaman kazandırmak ve ölümleri azaltmak amacıyla sağlık, sosyal, eğitim ve çalışma alanlarında çeşitli tedbirler alınmıştır (Özer, 2020; Pace ve ark., 2020; World Health Organization, 2020). Bu önlemler kapsamında, eğitim alanında da önemli değişiklikler yapılarak yüz yüze yapılan eğitime ara verilerek uzaktan çevrim içi eğitime geçilmiştir (Bradshaw ve ark., 2023; Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2020).

Eğitim sürecinin beklenmedik bir şekilde değişmesi öğrencileri olduğu kadar öğretmenleri de olumsuz bir şekilde etkilemiştir (Bradshaw ve ark., 2023). Bu olumsuz etkilenmeleri minimum düzeye indirmek için Milli Eğitim Bakanlığı gerekli programları hızlı bir şekilde uygulamaya geçirmiştir (Özer, 2020). Bu programların uygulamaya geçmesiyle birlikte, yeni sürece uyum sağlama ve sürdürme konusunda öğretmenlerin önemli bir kısmı etkilenmiştir. Öğretmenler, teknolojik araçlara erişimde zorluklar, uzaktan eğitim konusunda kısıtlı bilgi ve deneyim, çevrim içi eğitim hazırlığı için sınırlı zaman gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Öğrencilere etkili bir şekilde ulaşma, öğrencilerin motivasyonunu yüksek tutma, eğitim eşitsizliği, teknolojiye erişim ve kullanımındaki yetersizlik gibi sorunlar, yeni süreçte ortaya çıkan zorluklardan sadece birkaçıdır (Açıkgöz ve ark., 2023; Cullinane ve Montacute, 2020; Kavuk ve Demirtaş, 2021; Kuhfeld ve ark., 2020; Yamamoto ve Altun, 2020). Nitel bir araştırmada, çevrim içi eğitime hızlı geçişin öğretmenlerin %35'inin öğretim yöntemlerini değiştirmesine neden olduğunu ve öğretmenlerin evlerinde eğitim çalışmaları için yeterli alan eksikliği, evde eğitim sürecine devam ederken aynı zamanda çocuk bakımı ile ilgilenmek zorunda kalmaları, ekipman eksikliği, teknolojik programları öğrenme ve ders planlamada zamanlama sorunları gibi engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir (Langford ve Damşa, 2020). Öğretmenlerin yaşadığı zorluklar ve engellerin yanı sıra, toplumsal hayatın neredeyse her yönünü değiştirmiş olan salgın durumu diğer tüm insanlar gibi öğretmenleri de fiziksel ve psikolojik olarak etkilemiştir (Ekiz ve ark., 2020; Mercan Küçükakın ve ark., 2022). Bu durum, sağlık ve eğitim alanları arasındaki boşluğu doldurabilecek profesyoneller olan okul sağlığı hemşirelerinin okullardaki birincil, ikincil ve üçüncül koruma düzeylerindeki görev ve sorumluluklarının önemini ortaya koymaktadır (Aydın ve Ekici, 2021). Okul sağlığı hemşireleri, öğrencilerin ve öğretmenlerin ruh sağlığına yönelik destek programları düzenleyerek, aşılama kampanyalarında aktif rol alarak ve uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını değerlendirerek okul sağlığı hizmetlerini güçlendirirler (Bay ve Ergün, 2020).

Konuyla ilgili literatür tarandığında COVID-19 salgının öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkilerine yönelik çeşitli çalışmalara ulaşılabilmektedir (Açıkgöz ve ark., 2023; Kuhfeld ve ark., 2020; Pace ve ark., 2020; Robinson ve ark., 2023; Taş, 2023). Ancak COVID-19 salgınının lise öğretmenlerinin hem çalışma hem de sosyal yaşamlarına birlikte etkisine yönelik çalışmaya rastlanılmamıştır. Özellikle ergenlik dönemini yaşayan ve üniversite sınavlarına hazırlanan hassas gruptaki öğrencilere yönelik sorumlulukları, bu öğretmenleri diğer meslektaşlarından farklı bir konumda kılmaktadır. Salgın sürecinde olduğu kadar salgından sonra da hem öğrencilerine hem de kendi hayatlarına yönelik önemli sorumlulukları olan liselerde görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları öğretimsel, duygusal ve sosyal yaşamlarındaki zorlukları anlamak ve bu öğretmenlere daha etkili destek stratejileri geliştirmek amacıyla fenomenolojik desendeki bu araştırma yapılmıştır.

1.1. Problem Sorusu

COVID-19 pandemisinin lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisi nasıldır?

1.2. Alt Problemler

Pandemide;

- Uzaktan eğitim süreci, liselerde görev yapan öğretmenlerin iş yükü ve iş dengesini nasıl şekillendirmiştir?
- Liselerde görev yapan öğretmenlerin mesleki performanslarını sürdürme süreçleri ve karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
- Liselerde görev yapan öğretmenlerin sosyal etkileşimleri ve kişisel yaşamlarındaki değişiklikler nelerdir?

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma türlerinden fenomenoloji deseninde betimleyici olarak gerçekleştirilmiştir (Tutar, 2023). Bu araştırmada, lisede görev yapan farklı branşlardaki öğretmenlerin COVID-19 pandemi sürecindeki deneyimlerinin öznel anlamını ve deneyimleyen kişilerin bakış açısını anlamaya çalışılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Karadeniz Bölgesi'nde bir il merkezinde bir lisede görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik için farklı branşlardan öğretmenlere ulaşılarak çalışmanın amacı açıklanmış ve gönüllü olarak katılmayı kabul eden on dört öğretmen çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin kimliğini gizli tutmak amacıyla, öğretmenlerin doğrudan adını vermek yerine öğretmen 1 (Ö1), öğretmen 2 (Ö2) şeklinde kodlama kullanılmıştır. Öğretmenlere ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlere ait demografik değişkenler (N=14)

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim durumu	Medeni durum	Çocuk sayısı	Çocuk yaşı	Branşı	Çalışma yılı	Covid-19 sürecinde çevrim içi canlı ders verme durumu	
									Evet	Hayır
Ö1	38	Erkek	Lisans	Evli	3	10y-5y-3y	Matematik	13	X	
Ö2	39	Kadın	Lisans üstü	Evli	1	8.5y	Müzik	17	X	
Ö3	41	Kadın	Lisans	Evli	2	18y-10y	Biyoloji	21	X	
Ö4	46	Erkek	Lisans	Evli	3	21y-17y-9y	Tarih	22	X	
Ö5	46	Erkek	Lisans	Evli	2	9y-6y	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	5		X
Ö6	48	Kadın	Lisans	Evli	2	23y-13y	Türk Dili ve Edebiyatı	26	X	
Ö7	33	Kadın	Lisans üstü	Evli	1	1.5y	Türk Dili ve Edebiyatı	12		X
Ö8	37	Kadın	Lisans üstü	Bekar	-	-	Coğrafya	14	X	
Ö9	53	Kadın	Lisans	Bekar	2	28y-22y	Kimya	29	X	
Ö10	41	Kadın	Lisans	Evli	2	11y-8y	Matematik	19	X	
Ö11	43	Kadın	Lisans	Evli	2	18y-16y	İngilizce	22		X
Ö12	49	Kadın	Lisans	Evli	2	22y-13y	Kimya	26	X	
Ö13	47	Kadın	Lisans	Evli	2	21y-14y	Tarih	25		X
Ö14	41	Erkek	Lisans	Evli	2	11y-4y	Felsefe	20		X
Yaş (Ort.± SS, Yıl) = 43,00±5,43										
Çalışma Yılı (Ort.± SS, Yıl) = 19,36±6,59										

2.3. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmada, araştırmacının rolü, araştırma konusunu derinlemesine anlamak ve araştırma bulgularını doğru ve güvenilir bir şekilde raporlamaktır. Aynı zamanda nitel araştırmada, araştırmacının deneyimi de araştırmanın başarısı için kritik öneme sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). Bu araştırmada, halk sağlığı hemşireliği alanında uzman olan iki araştırmacı görev almıştır. Araştırmacılardan biri lisansüstü eğitimde nitel araştırma dersini vermektedir. Diğer araştırmacı nitel araştırma konusunda dersler almış, çeşitli kurslara katılmıştır.

Araştırmacılar pandemi öncesinde okul sağlığı hemşireliği uygulamaları yaptıkları bir lisede çalışmayı yürütmüştür. Araştırmacılar öğretmenlerle telefon görüşmesi yaparak çalışma konusunda bilgi vermişler ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan on dört öğretmene araştırmanın amacını, yöntemini ve katılımcıların haklarını açıklayan bir bilgilendirme formunu elektronik posta yoluyla göndermişlerdir. Araştırmacılar, katılımcılardan kişisel bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formunu doldurmalarını

istemişlerdir. Kişisel bilgi formunda katılımcıların demografik özelliklerine ait (yaş, cinsiyet, branş, kıdem vb.) sorular yer almaktadır. Görüşme formunda ise öğretmenlerin COVID-19 pandemi sürecindeki deneyimleri hakkında sorular sorulmuştur. Görüşmeler, 26 Haziran- 29 Temmuz 2020 tarihleri arasında yapılmıştır.

Nitel araştırmada, araştırma sonuçlarının güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak için çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmacılar geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için şu adımları izlemişlerdir:

- ✓ Araştırmacılar araştırmanın raporlanmasında COREQ (Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research) kriterlerinden yararlanmışlardır (Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Araştırmacılar her bir katılımcının formunu tek bir metin haline dönüştürmüştür. Katılımcılara ait metinler yorum yapmaları veya düzeltmeleri için katılımcılara iletilmiştir (Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Araştırmacılar, objektifliği sağlamak için analizleri birbirinden bağımsız olarak ve kodlamaları kodlayıcılarla karşılaştırarak yapmıştır. Bu, araştırmacıların kendi önyargılarından etkilenmelerini önlemeye ve analizlerinin tutarlılığını sağlamaya yardımcı olmuştur (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022; Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Bulgular katılımcılara gönderilerek bulgularla ilgili geribildirimleri alınmıştır (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022; Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Araştırmacılar, analizlerini tamamladıktan sonra, analizlerini ve raporlarını çalışmadan bağımsız bir uzmana değerlendirmişlerdir. Bu uzman, niteliksel araştırmaları bilen halk sağlığı hemşireliği alanında uzman bir akademisyendir. Uzman, araştırmanın amacına uygunluğu, veri toplama yönteminin uygunluğu, veri analizinin doğruluğu ve tutarlılığı, bulguların açıklığı ve anlaşılabilirliğini değerlendirmiştir (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022). Uzman değerlendirmesi sonuçları şu şekilde özetlenmiştir:
 - Araştırmanın Amacına Uygunluk: Uzman, araştırmanın amacının lise öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi sürecinde çalışma ve sosyal yaşamlarına olan etkilerini incelemek olduğunu ve araştırmanın bu amaca uygun olarak yürütüldüğünü belirtmiştir. Uzman, araştırma sorularının, çalışma kapsamında ele alınan temalarla örtüştüğü yönünde bir görüş bildirmiştir.
 - Veri Toplama Yönteminin Uygunluğu: Uzman tarafından veri toplama yönteminin niteliksel araştırmalarda sıkça kullanılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğine dayandığını ifade etmiştir. Uzman, görüşme formunun öğretmenlerin pandemi sürecindeki deneyimlerini detaylı bir şekilde aktarmalarına imkân verdiğini ve yöntem seçiminin çalışmanın amacına uygun olduğunu vurgulamıştır.
 - Veri Analizinin Doğruluğu ve Tutarlılığı: Araştırmada kullanılan analiz yönteminin, elde edilen verilerle tutarlı bir şekilde uygulandığı uzman tarafından ifade edilmiştir. Uzman, kodlama sürecinin şeffaf bir şekilde sunulduğunu ve araştırma bulgularının verilerle uyumlu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, verilerin doğru bir şekilde analiz edilmesi, temaların net bir şekilde tanımlanması ve sonuçların mantıklı bir sıralama ile sunulmasının, çalışmanın bilimsel geçerliliğini artırdığını vurgulamıştır.
 - Bulguların Açıklığı ve Anlaşılabilirliği: Uzman, bulguların açık, anlaşılır ve iyi yapılandırılmış olduğunu belirtmiştir. Bulguların, lise öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi süresince yaşadıkları zorluklar ve fırsatlara dair geniş bir perspektif sunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, bulguların, çalışma ve sosyal yaşama dair özgün ve detaylı veriler içerdiği, öğretmenlerin bireysel ve mesleki deneyimlerinin kapsamlı bir şekilde ele alındığı yönünde değerlendirmiştir.
 - Sonuç olarak uzman, araştırmanın amacına, metodolojisine ve bulgularına dair olumlu bir değerlendirme sunarak, çalışmanın niteliksel araştırma standartlarına uygun olduğunu ifade etmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak için nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden olan e-posta ile görüşme tekniği kullanılmıştır (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022). Bu teknik, katılımcılara pandemi sürecinden dolayı zaman ve mekân esnekliği ve derinlemesine düşünme fırsatı tanınması açısından avantaj sağlayacağı düşünülmüş ve seçilmiştir. Ancak e-posta ile görüşme tekniğinin kullanılmasının bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, yüz yüze etkileşim olmadığı için, araştırmacılar katılımcıların cevaplarını destekleyen beden dili, yüz ifadeleri gibi sözel olmayan ipuçlarını gözlemleyememiştir. Bu durum, katılımcının ifadelerinin daha kapsamlı anlaşılmasını zorlaştırabilecek bir durum olabilir. Ayrıca, e-posta yoluyla yanıt verme süreci, cevapların eksik veya yüzeysel kalmasına neden olabilir. Bu sınırlılıklar, elde edilen verinin derinliğini ve yorumlanabilirliğini etkileyebilir. Bununla birlikte katılımcıların öğretmen olması yazılı iletişim becerilerinin güçlü olmasına ve sorulara ayrıntılı yanıt vermelerine yardımcı olmuştur.

Araştırmanın amacına uygun ve kapsamlı veriler toplamak için literatürden faydalanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulan iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır (Ekiz ve ark., 2020; Pace ve ark., 2020; Yamamoto ve Altun, 2020). İlk araç, kişisel bilgi formu olarak adlandırılmıştır ve katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu diğer veri toplama aracıdır. On beş açık uçlu sorudan oluşan bu form, öğretmenlerin COVID-19 hastalığı hakkındaki düşüncelerini, uzaktan eğitimde yaşadıkları deneyimleri ve COVID-19 sürecinin çalışma ve sosyal hayatlarına olan etkilerini anlamak amacıyla kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda veri toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olmasını sağlayabilmek için uzman görüşü almak ve veri toplama araçlarının pilot uygulamasını yapmak bu araçların anlaşılır, geçerli ve güvenilir olmasını sağlar (Başkale, 2016). Literatür incelemesinin ardından hazırlanan veri toplama araçları, nitel yöntemlerle ilgili bilgi sahibi olan üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. İki uzman halk sağlığı hemşireliği alanında öğretim üyesi, bir uzman eğitim alanında doktora yapmış bir yönetici öğretmendir. Uzmanlar arasındaki kapsam geçerlilik indeksi %90'dır. Daha sonra, araştırmaya dâhil edilmeyen iki öğretmenin katıldığı pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Soruların cevaplanma süresi yirmi beş dakika sürmüştür.

Görüşme formunda yer alan sorulardan bazıları aşağıda yer almaktadır;

1. COVID-19 hastalığı sizin için ne ifade etmektedir? Sizin için pandemi süreci nasıl bir deneyim oldu? Lütfen detaylı bir şekilde açıklayınız.
2. COVID-19 pandemisi ile birlikte çalışma düzeninizdeki değişiklikler nelerdir? Bu değişikliklerin mesleki yaşantınıza etkileri nelerdir? Lütfen yazınız.
3. Uzaktan çevrim içi eğitim sürecindeki olumlu ve olumsuz deneyimleriniz nelerdir? Uzaktan eğitimde karşılaştığınız zorluklar ve bu süreçten çıkardığınız öğrenmeler nelerdir? Lütfen yazınız.
4. COVID-19'un sosyal yaşamınıza etkilerini değerlendiriniz. Sizce COVID-19'un sosyal yaşamınıza olan olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir? Lütfen yazınız.

2.5. Verilerin Toplanması

Bu çalışma Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uygun olarak yapılmıştır. Etik kurul onayı alındıktan sonra (25.06.2020 tarih, Protokol no. 2020/145), bolu il merkezinde bulunan bir lisede görev yapan farklı branşlardan öğretmenlere telefonla ulaşılmış ve çalışma konusunda bilgi verilmiş ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden on dört öğretmene 26 Haziran- 29 Temmuz 2020 tarihleri arasında e-posta yoluyla aydınlatılmış onam formu, araştırma konusunda ve soruların nasıl cevaplanacağına dair kısa bir açıklama mektubu, kişisel bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu gönderilmiştir. Veriler araştırmacılara ulaştığında araştırmacıların yaptığı ön değerlendirmelerde veri uygunluğuna ulaşıldığı belirlenmiştir.

2.6. Veri Analizi

Bu araştırmada, e-posta görüşme tekniği ile elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmacılar, analizleri birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirmiş ve analiz sonuçlarını karşılaştırmıştır. Elde edilen bulgular katılımcıların geri bildirimine sunulmuştur.

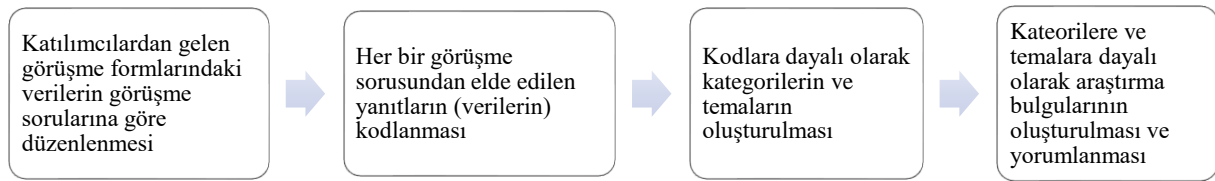
İçerik analizinin dört aşaması bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu aşamalar, analiz sürecinin temel adımlarını oluşturur ve elde edilen verilerin anlamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlar (Baltacı, 2019). Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde izlenen aşamalar aşağıda özetlenmiştir:

a) Verilerin kodlanması: Verilerden çıkarılan kavramlara ilişkin kodlama biçimi temel alınmıştır. Veriler satır satır okunup tümevarımcı bir şekilde analiz edilerek kodlar ortaya çıkarılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu süreçte, kodlardan kategorilere ve kategorilerden temalara ulaşılmıştır. Araştırmacılar, veri setini her bir soru için katılımcı yanıtlarını alt alta yazarak incelemiş ve bu yanıtları bir araya getirerek değerlendirmiştir. Veri seti birkaç kez dikkatlice incelenmiş, sıkça tekrarlanan sözcükler ve ifadeler üzerinden anlam çıkarılmaya çalışılmıştır. Her açık uçlu soru için benzer ifadeler bir araya getirilip, tekrarlı ifadelerden arındırılarak önemli görülen ifadelerden kodlar oluşturulmuştur. Veri analizinde ve verileri yorumlamada araştırmacı objektifliğini korumalıdır (Çelik ve ark., 2020). Bu nedenle araştırmacılar kodlama güvenilirliğini belirlemek için kodlayıcılardan destek almışlardır. Araştırmacıların oluşturduğu kodlamalarla kodlayıcıların kodlama sonuçları karşılaştırılmış ve kodlamanın güvenilirlik kat sayısı 0.8 hesaplanmıştır. Bu değer 0.8 ve üzerinde olması kodlama güvenilirliğini göstermektedir (Gökçe, 2022).

b) Temaların bulunması: Temaların bulunması sürecinde, kategoriler ve alt kategoriler kullanılır. Kategorilere yönelik sınıflamalarda kodlar kullanılır. Bu sürecin sonunda, öne çıkan eğilimleri ve temaları belirlenir (Gökçe, 2022). Araştırmacılar verileri kodlama aşamasından sonra, katılımcıların cevaplarından yola çıkarak oluşturulan kodlara dayalı kategorileri ve temaları oluşturmuştur.

c) Kodların, kategorilerin ve temaların düzenlenmesi: Verilere ilişkin ortaya çıkarılmış olan kodlar ve kodlardan elde edilmiş olan kategoriler temalaştırılarak, araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacı tarafından özetlenerek bulgular şeklinde sunulmuştur.

d) Bulguların tanımlanması ve yorumlanması: Bulgular olarak sunulan veriler, araştırmacı tarafından araştırma amacı doğrultusunda yorumlanarak sonuçlar elde edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1: İçerik analiz sürecinde izlenen adımlar

2.7. Geçerlilik ve Güvenilirlik

İç geçerliliği artırmak ve maksimum çeşitliliği sağlayabilmek amacıyla farklı branşlardaki öğretmenlerden görüş alınmıştır (Başkale, 2016). Oluşturulan soru formları için üç uzmana danışılmıştır. Pilot uygulama yapılmıştır. Verilerin dökümü yapıldıktan sonra her bir katılımcının verisi kendisine iletilerek yorumları alınmıştır. Verilerin analizi araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız olarak yapıldıktan sonra karşılaştırılmıştır. Kodlama güvenilirliğini sağlamak için üç kodlayıcıdan destek alınmış ve rastgele seçilen altı metnin kodlanması sağlanarak kodlama güvenilirliği (0.8) hesaplanmıştır. Bulgular katılımcılara sunulurken geribildirimleri alınmıştır. Öğretmenlerin sözleri bulgular kısmında yorumlanmadan doğrudan aktarılmıştır. Elde edilen veriler; amaca uygun, ayrıntılı, sonuçlarla uyum içinde ve nesnel olarak toplanmıştır. Sonuçlar da yine nesnel bir şekilde ortaya konulmuştur.

3. Bulgular

COVID-19 pandemisinin lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisini belirleyebilmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen veriler sekiz tema ve bu temalara ilişkin olarak oluşturulan kategoriler ve kodlar şeklinde belirlenmiştir.

1. Tema: Yaşanılan Konutun Özelliği

Öğretmenlerin COVID-19 sürecinde yaşadıkları konutun yeterliliğine yönelik cevaplarına göre kategoriler *fiziksel özellikler* ve *faaliyetleri gerçekleştirme* şeklinde oluşturulmuştur. Kategori ve kodlarla ilgili ayrıntılara aşağıda yer verilmiştir;

- a) **Kategori 1. Fiziksel Özellikler:** Öğretmenlerin çoğunluğu konutlarının yeterli olduğunu belirtmiş ve fiziksel özellik olarak sırasıyla konutlarının *apartman dairesi* olduğunu, *aile bireylerine ait odaların bulunduğu*, *balkonun* ve *bahçenin olduğu* ifade etmişken, bazıları ise *bahçenin yetersiz* veya *olmadığını* belirtmiştir. Örnek görüşler aşağıdadır;

“...Evimiz apartman dairesi, 3 tane balkonumuz var, bu süreçte hiç kullanmadığımız kadar evimizin balkonunu kullandık... Evimiz site içerisinde ve oğlumla eşimle site bahçesinde çok vakit geçirdik...(Ö7, 33y, K, B).”

“...evim oldukça geniş bir ev (4+1) evin içinde geçirdiğimiz aktiviteler bakımından yeterli ancak site olduğu için bahçemiz ortak alan çok büyük olmasına rağmen istediğimiz gibi bahçeden yararlanamıyoruz...(Ö10, 41y, K, E).”

- b) **Kategori 2. Faaliyetleri Gerçekleştirme:** Öğretmenler konutlarının yeterliliğini çoğunlukla çocuklarıyla ve eşiyile vakit geçirme ve ev içi etkinlikler açısından da değerlendirmişlerdir. Bazı görüşler şöyledir;

“Çocuklar ile vakit geçirdik. Çocukların zaman geçirmesi önceliğimizdi. Her gün etkinlikler yapmaya çalıştık (Ö1, 38y, E, E).”

“...Elbette pandemi sürecinde aile olarak sürekli evde vakit geçirmemiz birtakım paylaşımlara daha çok ihtiyaç duymamızı sağladı. Örneğin TV izleme, bilgisayar kullanma, kendine vakit ayırma vb. ... (Ö14, 41y, E, E).”

2. Tema: COVID-19 Hastalık Algısı

Öğretmenlerin COVID-19 hastalığına yönelik algılarıyla ilgili cevapları *psikolojik algı*, *bulaştırıcılıkla ilgili algı* ve *yaşantı ile ilgili algı* şeklinde kategorileştirilmiş ve bunlara ait oluşturulan kodlar aşağıda detaylandırılmıştır;

- a) **Kategori 1. Psikolojik Algı:** Öğretmenler COVID-19 hastalığına yönelik *kaygı*, *üzüntü*, *korku*, *karamsarlık*, *endişe*, *tedirginlik* vb. gibi psikolojik duyguları belirtmişlerdir. Bazı yanıtlar şu şekildedir;

“...korkunç, kaygılandırıcı, üzücü, mutsuz edici fiziksel olmasa da psikolojik anlamda olumsuzluklar veren bir hastalık (Ö2, 39y, K, E).”

“Hastalığın küresel olması büyük endişe oluşturuyor...(Ö11, 43y, K, E).”

- b) **Kategori 2. Bulaştırıcılık Algısı:** Öğretmenler COVID-19 hastalığına yönelik bulaştırıcılık algılarını belirtirken *karantina*, *pandemi*, *virüs kaynaklı salgın*, *ciddi hastalık/durum*, *bulaşıcılığı yüksek hastalık* ve *çabuk bulaşan bir virüs* şeklinde tanımlama yapmışlardır. İfade örnekleri aşağıdaki gibidir;

“Mecburi bir karantina...(Ö6, 48y, K, E).”

“Virüs kaynaklı salgın hastalık, dünya etkilendi ülkemiz de etkilendi (Ö9, 53y, K, B).”

- c) **Kategori 3. Yaşantı İle İlgili Algı:** Öğretmenler ayrıca COVID-19 hastalığına yönelik *sağlığın öneminin anlaşılması*, *özgürlüğün*, *hayatın kısıtlanması*, *hayatın felç olması*, *sokağa çıkamamak*, *insanı hizaya sokmak*, *insanların ölümü*, *küreselleşen hayatın cilvesi* gibi yaşamla bağlantılı olarak görüş belirtmişlerdir. Bazı örnek ifadeler şöyledir;

“Sokağa çıkmamayı ifade ediyor... (Ö4, 46y, E, E).”

“Hayatın cilvesi...daha önceleri tek tek yaşadığımız fakat bu süreçte küreselleşen dünyada hep beraber yaşadığımız bir cilve... (Ö5, 46y, E, E).”

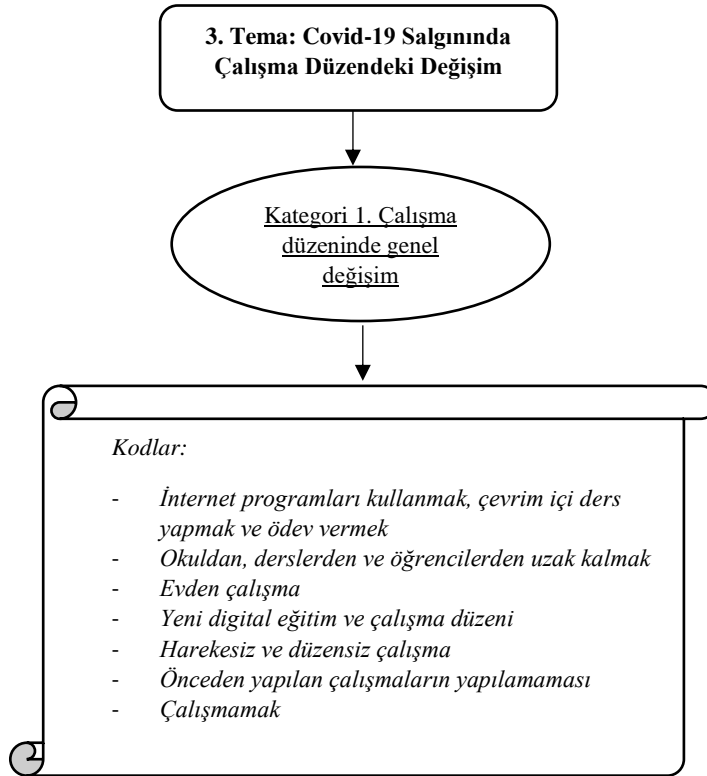
3. Tema: COVID-19 Salgınında Çalışma Düzeni

COVID-19 salgınında çalışma düzeni ile ilgili yanıtlar doğrultusunda, *çalışma düzeninde değişim* kategorisi meydana getirilmiştir (Şekil 2).

a) **Kategori 1. Çalışma düzeninde değişim:** Öğretmenler COVID-19 sürecinde çalışma düzenlerindeki değişime yönelik olarak çoğunluğu, *internet programları kullanma, çevrim içi ders yapma ve ödev vermek, okuldan, derslerden ve öğrencilerden uzak kalmak, evden çalışmak ve yeni dijital eğitim ve çalışma düzeni* şeklinde belirtmişken, bazıları ise *hareketsiz ve düzensiz çalışma, önceden yapılan çalışmaların yapılamaması ve çalışmamak* şeklinde görüş belirtmiştir. Kanıt cümleler şöyledir;

“Maalesef okuldan ve öğrencilerden uzak kaldık...birkaç sefer EBA ’dan ödevler attım fakat çoğu öğrencinin bakmadığını gördüm... (Ö5, 46y, E, E).”

“...MESLEĞİM AÇISINDAN çevrim içi derslerle ders işlendi çok verimli olunmasa da. Evdeki çalışma düzeni azalmadan artarak devam etti... (Ö6, 48y, K, E).”

Şekil 2: COVID-19 pandemisiyle birlikte çalışma düzenindeki değişimler

4. Tema: Yüz Yüze Eğitim ve Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Algısı

Yüz yüze eğitim ve uzaktan çevrim içi eğitime yönelik yanıtlardan, *yüz yüze eğitim algısı ve uzaktan çevrim içi eğitim algısı* kategorileri oluşturulmuştur. Yüz yüze eğitim algısı kategorisi ile ilgili alt kategoriler *genel algı ve öğrencilere yönelik algı* şeklinde oluşmuşken, uzaktan eğitim algısına yönelik alt kategoriler *olumsuz ve olumlu algılar* şeklinde gruplanmıştır. Alt kategoriler ve kodlar aşağıda detaylandırılmıştır;

a) **Kategori 1. Yüz Yüze Eğitim Algısı:** Verilen cevaplardan, *genel algı ve öğrencilere yönelik algı* şeklinde iki alt kategori oluşturulmuştur.

I- Alt Kategori 1. Genel algı: Öğretmenler yüz yüze eğitime yönelik genel algı olarak, *eğitimin olmazsa olmazı, vazgeçilmezi, en güzeli, esas eğitim, çok kıymetli, çok önemli, eğitimde ciddiyet, etkili ve verimli, gerçek öğretim, ortama hakimiyet, tahta başında ders anlatmak, eşit imkanda eğitim, aynı havayı teneffüs etmek, teorik ve uygulamalı eğitim ortamı* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Örnek cümleler aşağıda sunulmaktadır;

“Yüz yüze eğitim benim için ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde olmazsa olmazlardan...(Ö5, 46y, E, E).”

“Okulda tahta başında ders anlatmayı severim, oturarak ders anlatmaya başladığımda dikkatim dağılır ve düzgün cümle kuramadığımı düşünürüm. Ve tahtayı çok kullanır ve şekil çizerim...(Ö8, 37y, K, B).”

II- Alt Kategori 2. Öğrencilere yönelik algı: Öğretmenler yüz yüze eğitimle ilgili öğrencilere yönelik algı olarak, *öğrencileri hissetmek, sıcak temas, göz teması kurmak, tepkilerini ölçebilmek, tahmin edebilmek, durumunu fark edebilmek, anında geri dönüt, fazla katılım, net değerlendirme, öğrenci merkezli motive edici* şeklinde görüş belirtmişlerdir. İfade örnekleri şöyledir;

“...Öğrencilerimizi hissetmem gerekiyor. Onlarla göz teması kurmam, aralarında dolaşmam gerekiyor. Kısaca benim için eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır (Ö4, 46y, E, E).”

“Benim için yüz yüze eğitim çok kıymetli. Daha verimli ders işliyorum görerek, tepkileri ölçerek neyi nasıl işlediğimi karşılık alıp alamayacağımı tahmin edebiliyorum (Ö7, 33y, K, E).”

b) **Kategori 2. Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Algısı:** Çevrim içi eğitim ile ilgili verilen cevaplardan, *olumlu ve olumsuz algılar* şeklinde iki alt kategori oluşturulmuştur.

I- Alt Kategori 1. Olumsuz algılar: Öğretmenler uzaktan çevrim içi eğitimle ilgili olumsuz olarak, *yüz yüze eğitimden daha az etkili, yüz yüze eğitimin kıymetini ve önemini anlamak, mecburi bir süreç, boşluğu doldurma, duygu içermeyen, samimi olmayan sanal iletişim, sınıf ortamı, göz teması vb. yetkinliklerden uzak kalma, etkileşim az, eğitim basamağı eksik, öğretmen ve öğrenciye külfet, öğrencilerin ödev ve çalışmalara tam anlamıyla katılmaması, belirsizlik, kitle iletişim için uygun değil ve öğrenci anlamadığını üstün körü geçiyor* şeklinde düşünce belirtmişlerdir. Örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

“Mecbur kalınca aranan alternatif çözüm yolu (Ö1, 38y, E, E).”

“...kitle eğitimi için henüz uygun bir yöntem değil (Ö14, 41y, E, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumlu algılar: Öğretmenler uzaktan çevrim içi eğitimle ilgili olumlu olarak, *alternatif bir yöntem, çözüm yolu, iletişim araçlarıyla ders yapma, dijital dünya, yüz yüze eğitime en büyük destek, kendi kendine çalışma yöntemi geliştirme, öğretim sürecinden kopmamak, internetin olduğu her an her yer ders ortamı, kendine güveni artırmak* şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Örnek cümleler şöyledir;

“Eğitim için alternatif bir yöntem. Zor zamanlar için kullanılmak üzere geliştirmemiz ve öğrenmemiz gereken bir yol. Aynı zamanda yüz yüze eğitimi desteklemek için de en büyük destek (Ö4, 46y, E, E).”

“Kendime güvenimi sağladı, bilgisayarla da ders anlatabileceğimi gördüm (Ö12, 49y, K, E).”

5. Tema: Uzaktan Çevrim İçi Eğitim İçin Hazırlık Yapma ve Ortam Uygunluğu

Öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim hazırlıkları ve ortamlarının uygunluğuna yönelik, *uzaktan çevrim içi eğitim hazırlığı ve uzaktan çevrim içi eğitim yapılan ortamın uygunluğu* kategorileri oluşturulmuştur. Kategoriler ve kodlara ait ayrıntılar aşağıda verilmiştir.

a) **Kategori 1. Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Hazırlığı:** Öğretmenler uzaktan çevrim içi eğitim derslerine hazırlık için *çoğunlukla sunum, slayt, pdf, word ekran paylaşımı yaptıklarını*

belirtmiştir. Bazısı ise, *internetten araştırarak ve kitaptan okuyarak* hazırlık yaptığını ifade etmiştir. İlgili cümleler şöyledir;

“*Kaynaklarımdan slayt, doküman konu anlatımı, soru ve cevaplar hazırlayıp ekran paylaşımı yaptım (Ö9, 53y, K, B).*”

“*Sınıfta da pdf ile akıllı tahtayı kullanıyordum burada da aynen devam ettim. Buna ilave olarak soru hazırladım word dosyası açarak çözdüm (Ö12, 49y, K, E).*”

- b) Kategori 2. Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Yapılan Ortamın Uygunluğu:** Uzaktan çevrim içi eğitim yapılan ortam olarak öğretmenlerin yarısı, *evin salonunda sessiz ve yalnız bir ortamda ders yaptıklarını* ifade etmişken, diğer yarısı ise *telefon, kapı ve evdeki diğer bireylerin ilgi dağıtabildiğini* ayrıca *çevresel faktörlerin ve apartmandaki gürültünün* de etkilediğini belirtmişlerdir. Örnek ifadeler şöyledir;

“*Salonda yalnızken ders anlatıyorum. Evdekilerin hepsi çevrim içi ders işlediklerinden beni rahatsız etmiyorlar, çocuklar kendi odalarında derse katılıyorlar (Ö6, 48y, K, E).*”

“*Salonumda ders yapıyorum. İlgimi dağıtmamaları için sessiz ortam sağladılar ailem. Telefon gelebiliyor, kapı çalabiliyor (Ö12, 49y, K, E).*”

6. Tema: Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Sürecindeki Deneyimler

Öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim sürecindeki deneyimleriyle ilgili, *olumlu ve olumsuz deneyimler* olarak iki kategori oluşturulmuştur.

- a) Kategori 1. Olumlu Deneyimler:** Öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim sürecinde yaşamış oldukları olumlu deneyimler, *mesleki ve teknik açıdan gelişim, teknolojik gelişmeye adaptasyon, öğrenci ve öğretmenin birbirini özlemesi, öğrencinin daha iyi konsantrasyon olması, dersi anladıklarını söylemesi, öğretmenin teknoloji kullanımı açısından kendine güveninin artması* şeklindedir. Kanıt ifadeler şu şekildedir;

“*Uzaktan eğitim sürecinde bir velimden geri dönüş aldım. Kızının dersi daha iyi anladığını söyledi. Sınıf ortamında arkadaşlarından dolayı dikkatinin dağıldığını, uzaktan eğitimde daha iyi konsantrasyon olduğunu söyledi (Ö10, 41y, K, E).*”

“*Öğretmenler kendilerini yeni teknolojik gelişmeleri kullanmaya adapte etmişlerdir (Ö14, 41y, E, E).*”

- b) Kategori 2. Olumsuz Deneyimler:** Öğretmenlerin çoğunluğu olumsuz deneyimlerine yönelik olarak, *öğrencilerin yeterince talep etmemesi, katılımın sağlanmaması, ilgi azlığı, geri dönütün alınmaması* şeklinde belirtmişken, bazıları *teknik açıdan yeterli imkana sahip olunmaması, eğitimde eşitsizlik* olarak ifade etmiş, bazıları *öğrenciden uzak kalmak, ortamı yönetememek, öğrenciyi organize edememek, disiplinsizlik* şeklinde görüş bildirmiş, bazıları da *verimsiz süreç, ders verirken mutlu olmamak, sıkılmak, rehavete kapılmak* diye yanıt vermiştir. Az sayıda öğretmen ise, *ders dinleme ortamının uygunsuz, sağlıksız olması, tamamen dijital ortama kayma, personelin mobbinge maruz kalması ve öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalması* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Kanıt cümleler aşağıda verilmiştir;

“*Bağlantının kesilmesi, teknik sorunların yaşanması (Ö11, 43y, K, E).*”

“*Öğrencilerin büyük çoğunluğunun çalışma ve ödevlere katılmaması ya da katılsa da başka bir şeyle uğraşıp derse konsantrasyon olmamaları (Ö13, 47y, K, E).*”

7. Tema: COVID-19 Sürecinin, Çalışma Düzenindeki Değişimin Fizyolojik ve Psikolojik Etkisi

Öğretmenlerin COVID-19 sürecinin, çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik ve psikolojik etkisine ilişkin, *fizyolojik etki ve psikolojik etki* kategorileri ile bu kategorilere ait *olumlu ve olumsuz etkiler* şeklinde alt kategoriler oluşturulmuştur (Şekil 3).

- a) Kategori 1. Fizyolojik Etki:** COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik etkisi ile ilgili, *olumlu ve olumsuz etkiler* olarak iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin fizyolojik açıdan olumlu etkisi olarak çoğunluğu *sakin ve durağan bir düzen, yorucu olmayan çevrim içi yaşam, dinlenmek* yanıtını vermişken, bazıları da *kendine zaman ayırmak, sigarayı bırakmak, fizyolojik olarak etkilenmemek* şeklinde görüş belirtmiştir. Örnek cümleler şu şekildedir;

“Sigarayı bıraktım evden çıkmayınca (Ö1, 38y, E, E).”

“Yoğun koşuşturmalı bir düzenden daha sakın ve durağan bir düzene geçişi sağlamıştır. Bununda organizmanın dinlenmesini sağladı bence (Ö3, 41y, K, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin fizyolojik açıdan olumsuz etkisi olarak çoğunluğu *yeme düzeninde bozulma, uyku düzeninde bozulma ve hareketsizlikten* dolayı sıkıntı yaşadığını belirtmişken, bazıları *maske ve eldiven kullanma ve düzensizlik* şeklinde düşünce belirtmiştir. Referans cümleler şöyledir;

“Uyku düzeni bozuldu ilk günlerde şimdi biraz daha dikkat ediyorum; yeme düzeni de sürekli yemek atıştırmak gibi alışkanlıklar oluştu (Ö6, 48y, K, E).”

“Aşırı hareketsizlik beden ve kas ağrılarını olumsuz etkilemiştir. Kilo alma, uyku düzeni olumsuz etkilenmiştir (Ö14, 41y, E, E).”

b) Kategori 2. Psikolojik Etki: COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin psikolojik etkisi ile ilgili, *olumlu ve olumsuz etkiler* şeklinde iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenlerin çoğu, COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin psikolojik açıdan olumlu etkisi olarak *psikolojik sıkıntı yaşamadıklarını, kadere teslim olduklarını, öz eleştiri yaptıklarını, ihtiraslardan vazgeçtiklerini ve ibadete yöneldiklerini* ifade etmiştir. Bazıları ise *okulu ve öğrencileri özlediklerini, paylaşımı özlediklerini, sağlığın önemini anladıklarını ve çocukların güvende olduğunu bilmenin onlara iyi hissettirdiğini* belirtmiştir. Örnek cümleler şöyledir;

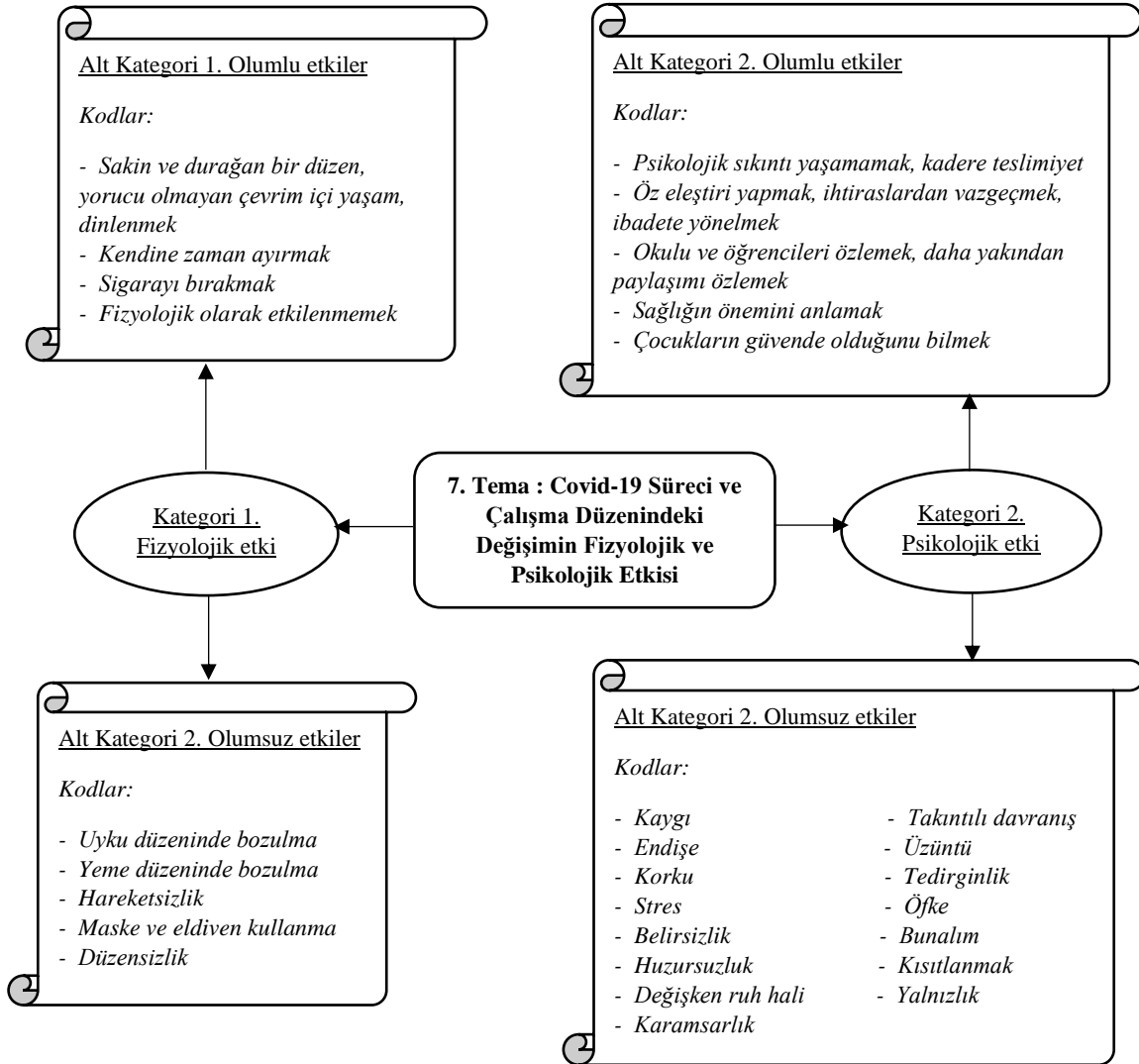
“Çok şükür çocuklar sayesinde psikolojik sıkıntı yaşamayacak kadar yalnız kalmadık (Ö1, 38y, E, E).”

“Sağlığın ne kadar önemli olduğunun daha iyi bilincine vardık (Ö4, 46y, E, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin psikolojik açıdan olumsuz etkisi olarak çoğunluğu *kaygı, endişe, korku, stres, belirsizlik, huzursuzluk* şeklinde duygular yaşadıklarını belirtmişken, bazıları da, *değişken ruh hali, karamsarlık, takıntılı davranış, üzüntü, tedirginlik, öfke, bunalım, kısıtlanmak ve yalnızlık* gibi duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İfadeler şu şekildedir;

“...sürecin ne zaman biteceğini bilememek belirsizlik zor gelmeye başladı. Kaygı, stres durumu yaşadım. Bazen çok mutlu bazen çok mutsuz bir ruh haliyle baş başa kaldım (Ö7, 33y, K, E).”

“Sürekli haberleri izleyip, okul gurubundan gelen mesajları takip etmek, ne olacağına dair belirsizlik stres, kaygı, huzursuzluk ve büyük endişeye sebep oldu (Ö11, 43y, K, E).”

Şekil 3: Covid-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik ve psikolojik etkisi

8. Tema: COVID-19 Sürecinin, Çalışma Düzenindeki Değişimin Sosyal Yaşam ve Gelecek Planlarına Etkisi

COVID-19 sürecinin, çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşam ve gelecek planlarına etkisine yönelik, *sosyal yaşama etki ve gelecek planlarına etki* kategorileri ve *olumlu ve olumsuz etkiler* şeklinde iki alt kategori düzenlenmiştir (Şekil 4).

a) **Kategori 1. Sosyal Yaşama Etki:** Öğretmenlerin COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşama etki ile ilgili bu kategorisi altında, *olumlu ve olumsuz etkiler* olarak iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin sosyal yaşam açısından olumlu etkisi olarak büyük çoğunluğu *aile ilişkilerinin güçlendiğini, aile bireyleriyle daha fazla vakit geçirdiklerini, çocuklara yönelik ilginin hassasiyetin artmış olduğunu* belirtmişken, yarıya yakını da, *hobilerine yöneldiklerini ve tasarruf ettiklerini* ifade etmiştir. Bazı cümleler aşağıda verilmiştir;

“Ailemizi daha iyi tanıma fırsatı yakaladık daha çok ailemizle zaman geçirdik ilişkilerimiz daha iyi oldu. Tasarruf etmemiz gerektiğini öğrendik (Ö4, 46y, E, E).”

“...Çocuklarımla daha fazla vakit geçirebiliyorum, dersleriyle daha fazla ilgilenabiliyorum (Ö10, 41y, K, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenlerin çoğu, COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin sosyal yaşam açısından olumsuz etkisi olarak *sosyalleşemediklerini ve sosyal hayatı özlediklerini* belirtmiştir. Yarıdan fazlası *telefonla ve çevrim içi iletişim kurduklarını, telefon ve internet kullanımının arttığını* ifade etmiştir. Bazısı ise *eve kapanma nedeniyle dışarı çıkamadıklarını ve maddi kayıp yaşadıklarını* belirtmiştir. Referans cümleler şöyledir;

“...maddi olarak nakit akışım bozuldu...(Ö1, 38y, E, E).”

“Evden çalışmanın insanlarla görüşememenin insanları daha asosyalleştirdiğini düşünüyorum. Sosyal hayatımı özliyorum (Ö3, 41y, K, E).”

b) Kategori 2. Gelecek Planlarına Etki: Öğretmenlerin COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin gelecek planlarına etki kategorisi altında, *olumlu ve olumsuz etkiler* olarak iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin gelecek planları açısından olumlu etkisi olarak çok az bir kısmı *anı yaşamak gerektiğini, kısa vadeli plan yapacaklarını, bahçeli ev almak istediklerini ve bol bol gezmek istediklerini* belirtmişlerdir. İlgili cümleler şu şekildedir;

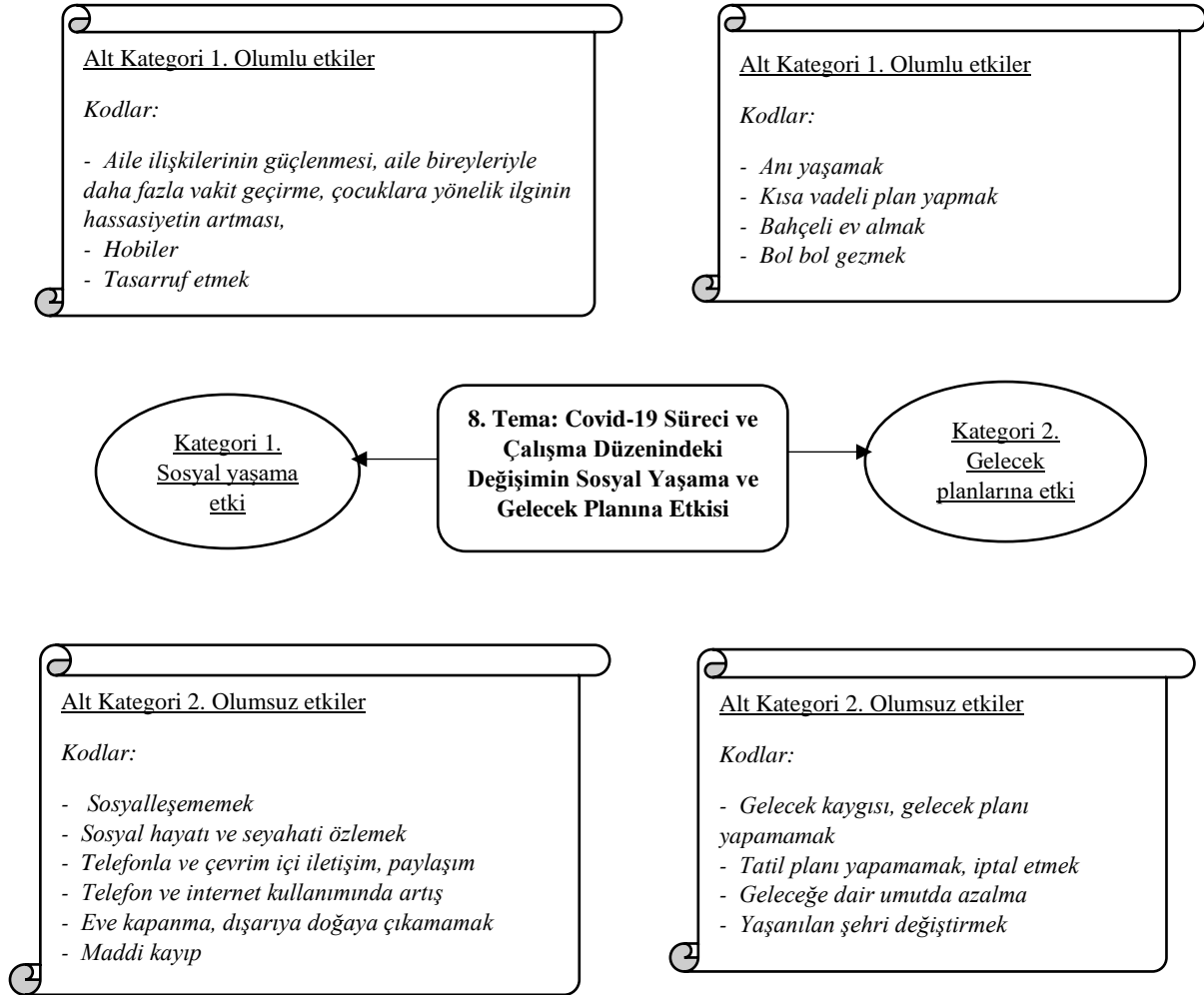
“Bahçeli ev almak istiyorum (Ö1, 38y, E, E).”

“Her anı doya doya yaşayacağım. Sevdiklerimi daha sık ziyaret edip, sohbet edeceğim (Ö13, 47y, K, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin gelecek planları açısından olumsuz etkisi olarak çoğunluğu *gelecek kaygısı yaşadığını, gelecek planı yapamadığını, tatil planı yapamadığını veya iptal ettiklerini* belirtmişken, bazısı da *geleceğe dair umut da azalma ve yaşanan şehri değiştirmeyi planladığını* ifade etmiştir. Örnek cümleler şöyledir;

“...her sene imkanlarımız doğrultusunda yaptığımız tatil planı bu sene olmayacak. Salgın ne zaman bitecek normalleşme nasıl olacak kaygısını yaşamaktayız (Ö2, 39y, K, E).”

“Geleceğe dair umutlarımın azaldığını hissediyorum...(Ö8, 37y, K, B).”

Şekil 4: Covid-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşama ve gelecek planına etkisi

4. Tartışma

COVID-19 pandemisinin lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisini belirlemek amacıyla yapılan nitel türdeki bu çalışmada lise öğretmenlerinin görüşleri sonucunda elde edilen veriler sekiz tema altında değerlendirilmiştir.

Öğretmenlerin çoğu, apartman dairelerinde balkon veya bahçe bulunması, aile bireylerine ait odaların olması, çocuk ve eşleriyle vakit geçirme ve ev içi etkinlikler yapma bakımından yaşadıkları konutların yeterli olduğunu belirtmiştir. Salgın sürecinde evde kalmanın zorunlu olması nedeniyle konut özelliklerinin yeterli olması, süreci daha az sıkıntıyla atlattıklarını sağlamıştır. Dünya Sağlık Örgütü (2020), COVID-19 sürecinde evde kalan bireylerin günlük rutinlerini sürdürmelerini, sosyal iletişimlerini e-posta, telefon ve sosyal medya ile devam ettirmelerini, stresli olduklarında dinlendirici aktiviteler yapmalarını, düzenli egzersiz yapmalarını, uyku düzenini korumalarını, sağlıklı beslenmelerini ve güvenilir bilgi kaynaklarından haber almalarını önermektedir (World Health Organization, 2020).

Öğretmenler, COVID-19 hastalığını kaygı, endişe, korku gibi olumsuz psikolojik duygularla, bulaşıcılıkla ilgili karantina, pandemi gibi kavramlarla veya özgürlüğün kısıtlanması ve insanların ölümüyle açıklamaktadır. Bu sonuçlar, COVID-19'un hayatları olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Xiang ve ark. (2023), biyolojik felaketlerde belirsizlik, korku ve damgalamanın yaygın olduğunu ve tedavileri engelleyebildiğini belirtmektedir. Literatürde öğretmenlerin pandemi sürecinde yaşam kalitesi ve memnuniyetinin düştüğünü, korku, endişe ve stres yaşadıkları rapor edilmektedir (Husremović ve Sarajlić, 2023; Mercan Küçükakın ve ark., 2022; Lizana ve ark., 2021). Li ve ark. (2020) ise, COVID-19'un Çin'de olumsuz tepkilere neden olmadığını, aksine daha az sigara içme ve saldırgan davranışların azalması gibi yararlar sağladığını belirtmektedir.

Öğretmenlerin çoğunluğu COVID-19 salgınında çalışma düzeninin değiştiğini belirtmiştir. COVID-19 süreci ve çalışma düzenlerindeki değişimin öğretmenlere fizyolojik, psikolojik, sosyal ve gelecek planı açısından, olumlu etkilerinin yanı sıra daha fazla olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile benzer olarak, yapılan bir çalışmada öğretmenlerin %35'inin öğretim yöntemlerinin önemli ölçüde değiştiği bulunmuştur (Langford ve Damşa, 2020). Bu çalışmadan farklı olarak bir çalışmada ise pandemide evde yeterli çalışma alanına sahip olmayan öğretmenlerin daha fazla iş yükü yaşadıkları ancak motivasyonlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Husremović ve Sarajlić, 2023). Çalışma düzeninin değişmesi ve iş yükünün artması beklenen bir durumdur. Çünkü şimdiye kadar yüz yüze eğitim vermiş olan öğretmenler, COVID-19 süreci nedeniyle kısa bir süre içerisinde belki de çok az aşına oldukları uzaktan eğitimi vermeye başlamışlardır. Bu durum öğretmenlere yüz yüze eğitime profesyonel hazırlanırken harcamış oldukları enerjiden belki de daha fazlasını harcamalarını gerektirmiştir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) (2020)'nün yaptığı bir çalışmada ise, katılımcı bireyler tarafından oldukça önemli olarak görülen iki seçeneğin, öğretmenlerin iyilik halinin sağlanması ve öğretmenlere destek sağlanması olduğu belirlenmiştir (Organisation for Economic Cooperation and Development, 2020). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) (2020) tarafından da, eğitim çalışanlarının hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarının izlenmesi ve desteklenmesi, süreç boyunca ve sonrasında stres altındaki öğretmenler için destek mekanizmaları oluşturulması, bu süreçten olumsuz etkilenen öğrencileri belirleyebilmek ve onlara yardımcı olabilmek için öğretmenlere destek sağlanması ve bu krizin psikososyal etkileri ile baş etmeye yönelik eğitim verilmesi gibi uygulamaların hayata geçirilmesi gerektiği belirtilmektedir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (2020) de karantina bölgelerinde çalışan ekipler, müdahale ekipleri ve sağlık personeli gibi çalışanların yanı sıra öğretmenlerin de "psikolojik ilk yardım" konusunda bilgilendirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir (World Health Organization, 2020). Aynı zamanda literatürde halk sağlığı hemşireliğinin özelleşmiş alt alanı olan okul sağlığı hemşirelerinin okul toplumunu oluşturan öğrenciler ve öğretmenlerin sağlığını koruma ve geliştirme, psikososyal destek sağlama gibi birincil koruma, erken tanı, hastalık varlığında etkili girişimlerde bulunma gibi ikincil koruma ve hastalık sonrası rehabilitasyon, iyileşmenin izlenmesi gibi üçüncül koruma düzeyinde önemli role sahip oldukları belirtilerek, okul sağlığı hizmetlerinde okul sağlığı hemşiresine gereksinimin büyük olduğu vurgulanmaktadır (Aydın ve Ekici, 2021).

Öğretmenlerin yüz yüze eğitim algılarının tamamen olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Uzaktan çevrim içi eğitim algılarının ise çoğunluğunun olumsuz (örneğin, yüz yüze eğitimden daha az etkili, boşluğu doldurma, samimi olmayan sanal ortam vb. gibi) olmakla birlikte, az da olsa alternatif çözüm yolu, yüz yüze eğitime en büyük destek, öğretim sürecinden kopmamak vb. gibi olumlu algılarının da olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim sürecindeki deneyimlerinin ise (katılımın sağlanmaması, ilgi azlığı, teknik açıdan yeterli imkana sahip olunmaması, eğitimde eşitsizlik vb. gibi) çoğunlukla olumsuz olduğu görülmüştür. Bu olumsuz algı ve deneyimlerin nedeninin hazırlıksız bir şekilde aniden böyle bir sürece geçilmiş olmasından ve yüz yüze eğitimde öğrencilerden alabilmiş oldukları ilgi ve gayreti uzaktan çevrim içi eğitimde alamamış olmalarından kaynaklanmış olduğu söylenebilir. Bu sonuçlarla benzer şekilde yapılmış bir çalışmada öğretmenlerin birçoğu çevrim içi eğitim ile ilgili teknik yetersizlik, öğrencilere güvensizlik ve veri gizliliği ile ilgili sorunları bildirmiştir (Langford ve Damşa, 2020). Diğer çalışmalarda öğretmenler yaşamış oldukları sorunlar olarak,

teknolojik aletlerde yetersizlik, internet bağlantı problemleri, fırsat eşitsizliği, derse öğrencilerin aktif katılamaması gibi faktörleri belirtmiştir (Açıkgöz ve ark., 2023; Kavuk ve Demirtaş, 2021). Bu çalışmadan farklı olarak Gürcistan'da yapılmış bir çalışmada bir özel okulda çevrim içi öğretim sürecinin ilk haftadaki istatistiklerine dayanarak, okuldaki geleneksel eğitimden, çevrim içi eğitim sistemlerine geçişin başarılı olduğu sonucuna varmışlardır (Basilaia ve Kvavadze, 2020). Diğer bir çalışmada da öğretmenler uzaktan eğitimin teknolojik aletlerin ve programların kullanımını öğrenme ve eğitimde görselliğin artışı gibi avantajlar sağladığını belirtmişlerdir (Koşar ve Bakır, 2022).

Öğretmenlerin uzaktan eğitim hazırlığı yaparken çoğunlukla sunum, slayt, pdf, word ekran paylaşımı yaptıkları, bir kısmının ise internetten araştırarak ve kitaptan okuyarak hazırladıkları görülmüştür. Uzaktan eğitim yaptıkları ortamın uygunluğu açısından ise, öğretmenlerin yarısının evin salonunda sessiz ve yalnız bir ortamda ders yapabildiği ancak, yarısının ise telefon, kapı ve evdeki diğer bireylerden, çevresel faktörlerden ve apartmandaki gürültüden olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. Benzer şekilde yapılmış bir çalışmada, birçok öğretmenin önceden kaydedilmiş dersler kullanılırken, birçoğu da canlı ders, tartışma ve arama gruplarını kullandığı saptanmıştır. Aynı çalışmada öğretmenler çocuk bakımı, çalışma alanı eksikliği ve ekipman eksikliği gibi pandemi ile ilgili süreçleri hakkında çok sayıda zorluktan bahsetmiştir (Langford ve Damşa, 2020). Bir çalışmada pandemi döneminde öğretmenlerin, etkileşimli ders, proje ödevi, bireysel görüşmeler, video paylaşımı ve interaktif oyunlar gibi öğrenme yöntemlerini kullandıkları belirlenmiştir (Açıkgöz ve ark., 2023). Diğer bir çalışmada ise, öğretmenlerin uzaktan eğitimde sıklıkla, düz anlatım ve soru-cevap şeklinde öğretim yöntemini kullandığı belirlenmiş, öğretmenlerin öğrencilerin aktif şekilde katılacağı öğretim yöntemlerini uygulamakta zorluk yaşadıklarını ifade ettikleri vurgulanmıştır (Kavuk ve Demirtaş, 2021).

Bu çalışmada, pandeminin öğretmenlerin sosyal yaşamları ve gelecek planlarına da olumlu etkilerin yanı sıra daha çok olumsuz etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Benzer bir çalışmada, öğretmenler pandemi sebebiyle uzun süren sosyal izolasyonun, ev içi sorunların yaşanmasına sebep olduğunu belirtmişlerdir (Kavuk ve Demirtaş, 2021).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, derinlemesine inceleme yapılarak elde edilen veriler araştırmanın güçlü yönünü oluşturmakla birlikte, COVID-19 salgını nedeniyle öğretmenlerin kendi ortamlarında görüşme yapılamamış olması ve sözel olmayan ifadeler ve yorumların kaçırılmış olabileceği araştırmanın sınırlılığdır.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma COVID-19'un lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarını önemli ölçüde etkilediğini, öğretmenlerin çalışma düzenini değiştirdiğini, iş yüklerini arttırdığını ve uzaktan çevrim içi eğitimin yüz yüze yapılan eğitime göre daha az etkili olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin pandemi nedeniyle sosyal izolasyon, aile içi sorunlar ve gelecek planlarında belirsizlik gibi sorunlar yaşadıkları derinlemesine analizler sonucunda ortaya konmuştur.

COVID-19 salgınının ya da benzer bir sürecin gelecekte tekrarlanması durumunda öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarına olumsuz etkilerinin daha az olması için; öğretmenlere uzaktan eğitim konusunda daha fazla destek sağlanması ve eğitimler verilmesi, uzaktan eğitimde teknolojik altyapı ve teknik destek sağlarken öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak öğretim yöntemlerinin de geliştirilmesi, uzaktan eğitimde öğrencilere fırsat eşitliği sağlanması, öğretmenlerin fizyolojik ve psikolojik sağlığının korunması ve sosyal yaşamlarının desteklenmesi için gerekli çalışmaların yapılması önerilmektedir. Salgın sürecinin etkilerini atlatamayan öğretmenlere ücretsiz psikolojik destek alma olanaklarının sürdürülmesi de sağlanabilir.

Bu tür zorluklarla başa çıkmak ve öğretmenlerin fizyolojik ve psikolojik sağlıklarını korumak için çeşitli disiplinlerden uzmanların, özellikle de halk sağlığı hemşirelerinin ve okul sağlığı hemşirelerinin önemli

katkılarının olabileceği unutulmamalıdır. Halk sağlığı hemşireleri, bu tür pandemi süreçlerinde toplumun sağlığını koruma ve sürdürme noktasında kritik bir rol oynamaktadır. Halk sağlığı hemşireleri, öğretmenlere yönelik sağlıklı yaşam tarzı eğitimleri sunarak, stres yönetimi, psikososyal destek, sağlık taramaları ve salgın süresince bağışıklığı güçlendirme stratejileri gibi konularda rehberlik edebilirler. Ayrıca, halk sağlığı hemşireleri, öğretmenlerin iş yükü ve sosyal izolasyonla başa çıkmalarına yardımcı olacak çeşitli bireysel ve grup bazlı destek programları geliştirebilir. Bu, öğretmenlerin pandeminin yarattığı zorlukları daha iyi yönetmelerine ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine katkı sağlayabilir. Bu çalışma, sadece pandemi sürecinin öğretmenler üzerindeki etkilerini ortaya koymakla kalmayıp, halk sağlığı hemşirelerinin de gelecekte benzer durumlarla karşılaştığında öğretmenlerin sağlıklarını ve sosyal yaşamlarını destekleyici müdahalelerde bulunabileceğini göstermektedir.

Bunlara ek olarak bu araştırma, pandeminin başlangıç sürecini yansıttığından, lise öğretmenleri üzerindeki uzun vadeli etkileri daha iyi anlamak amacıyla farklı okullardan daha geniş örneklem gruplarıyla boylamsal çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bu tür çalışmalar, pandeminin uzun süreli etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koyarak gelecekteki krizler için daha sağlam politikalar geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Finansal Destek

Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Etik Beyan

Bu araştırma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır (25.06.2020, Protokol no: 2020/145). Katılımcılara araştırma hakkında gerekli açıklamalar yapılarak bilgilendirilmiş onam formu doğrultusunda onayları alındı.

Yazar Katkıları İlk yazar %60, ikinci yazar %40

Çalışmanın konsepti ve tasarımı: M. T. K., S. Z. Veri toplama: S. Z., Veri analizi ve yorumlama: S. Z., M. T. K., Makaleyi yazan: S. Z. Makalenin eleştirel revizyonu: M. T. K.

Teşekkür

Çalışmaya katılan tüm öğretmenlere, analizlerde destek olan uzman ve kodlayıcılara yazarlar teşekkür eder.

Financial Support

The authors declared that they received no financial support for the study.

Conflict of Interest

The authors have declared no conflict of interest.

Ethics Statement

Ethical approval was received for this research from the Bolu Abant İzzet Baysal University Human Research in Social Sciences Ethics Committee (25.06.2020, Protocol no: 2020/145). The participants were informed about the research and their approvals were obtained in accordance with the informed consent form.

Authorship Contributions: First author 60%, second author 40%,

Concept and design of the study: M. T. K., S. Z. Data collection: S. Z., Data analysis and interpretation: S. Z., M. T. K., Writing the article: S. Z. Critical revision of the article: M. T. K.

Acknowledgements

The authors would like to thank all the teachers who participated in the study and the experts and coders who supported the analyses

Kaynaklar

- Açıkgöz, O., Sümbül, O., Eladağ Oflas, S., & Zengin, C. (2023). Öğretmenlerin COVID-19 pandemisi döneminde uzaktan eğitimde yaşadığı sorunlar. *International Academic Social Resources Journal*, 8(54), 3900-3907. <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.71984>
- Akman Dömbekci, H., & Erişen, M.A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 141-160.
- Attepe Özden, S., Tekindal, M., Gedik, T.E., Ege, A., Erim, F., & Tekindal, M.A. (2022). Nitel araştırmaların rapor edilmesi: COREQ kontrol listesinin türkçe uyarlaması. *European Journal of Science and Technology*, (35), 522-529. [10.31590/ejosat.976957](https://doi.org/10.31590/ejosat.976957)
- Aydın, B., & Ekici, E. (2021). COVID-19 Pandemisinde Okul Sağlığı Hemşirelerinin Rol ve Sorumlulukları. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(3), 193-198.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 Coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), em0060. <https://doi.org/10.29333/pr/7937>
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bay, T., & Ergün, A. (2020). COVID-19 pandemisinde okul sağlığı hemşireliği uygulamaları. In: S. Aksayan (Ed), *COVID-19 pandemisi ve halk sağlığı hemşireliği* (1.baskı, pp.66-73). Ankara: Türkiye Klinikleri
- Bradshaw, C.P., Kush, J.M., Braun, S.S., & Kohler, E.A. (2023). The perceived effects of the onset of the COVID-19 pandemic: A focus on educators' perceptions of the negative effects on educator stress and student well-being. *School Psychology Review*, 53(1), 82-95. [10.1080/2372966X.2022.2158367](https://doi.org/10.1080/2372966X.2022.2158367)
- Cullinane, C., & Montacute, R. (2020). COVID-19 and social mobility impact brief #1: School shutdown. The Sutton Trust, (2020, 10 Haziran). Erişim adresi: <https://dera.ioe.ac.uk/35356/1/COVID-19-Impact-Brief-School-Shutdown.pdf>
- Çelik, H., Baykal, N.B., & Memur H.N.K. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406. [10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m](https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m)
- Ekiz, T., İlman, E., & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi Ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-154.
- Gökçe, E.U. (2022). Uluslararası ilişkiler çalışmalarında açıklamaya ve anlamaya dayalı nitel araştırma süreci, yöntemler ve bilgisayar destekli veri analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 37-53. [10.30794/pausbed.1116961](https://doi.org/10.30794/pausbed.1116961)
- Husremović, D., & Sarajlić, H. (2023). Mental well-being of teachers during COVID-19. *Journal of Health Sciences*, 13(3), 168-176. <https://doi.org/10.17532/jhsci.2022.2261>

- Kavuk, E., & Demirtaş, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan öğretimde yaşadığı zorluklar. *E-International Journal of Pedandragogy*, 1(1), 55-73. <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.20>
- Koşar, D., & Bakır, N. (2022). COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitim deneyimleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(4), 2231-2245. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1167272>
- Kuhfeld, M., Soland, J., Tarasawa, B., Johnson, A., Ruzek, E., & Jing Liu, J. (2020). Projecting the potential impacts of COVID-19 school closures on academic achievement. Retrieved from Annenberg Institute at Brown University (EdWorkingPaper: 20-226). (2020, 10 Haziran). Erişim adresi: <https://edworkingpapers.com/sites/default/files/ai20-226-v2.pdf>
- Langford, M., & Damşa, C. (2020). Online teaching in the time of COVID-19: Academic teachers' experience in Norway. Centre for Experiential Legal Learning (CELL), University of Oslo, 2020/2. (2021, 02 Ocak). Erişim adresi: <https://khrono.no/files/2020/04/16/Report-University-Teachers-15-April-2020.pdf>
- Li, J.B., Yang, A., Dou, K., Wang, L.X., Zhang, M.C., & Lin, X.Q. (2020). Chinese public's knowledge, perceived severity, and perceived controllability of the COVID-19 and their associations with emotional and behavioural reactions. Social participation and precautionary behaviour: A national survey. *BMC Public Health*, 20, 1589. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09695-1>
- Lizana, P.A., Vega-Fernandez, G., Gomez-Bruton, A., Leyton, B., & Lera, L. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on teacher quality of life: A longitudinal study from before and during the health crisis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 3764. <https://doi.org/10.3390/ijerph18073764>
- Mercan Küçükakın, P., Göloğlu Demir, G., & Gökmenoğlu, T. (2022). Türk öğretmenlerin COVID-19 krizine tepkisi: Zorluklar ve fırsatlar. *Eğitim ve Bilim*, 47(212), 83-101. 10.15390/EB.2022.11328
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). A Framework to guide an education response to the COVID-19 pandemic of 2020. (2021, 15 Haziran). Erişim adresi: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126988-t63lxosohs&title=A-framework-to-guide-an-education-response-to-the-Covid-19-Pandemic-of-2020
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129. 10.24106/kefdergi.722280
- Pace, C., Pettit, S.K., & Barker, K.S. (2020). Best practices in middle level quaranteaching: strategies, tips and resources amidst COVID-19. *Becoming: Journal of the Georgia Association for Middle Level Education*, 31(1), 1-13. 10.20429/becoming.2020.310102
- Robinson, L.Z., Valido, A., Drescher, A., Woolweaver, A.B., Espelage, D.L., LoMurray, S., ... Dailey M.M. (2023). Teachers, stress, and the COVID-19 pandemic: A qualitative analysis. *School Mental Health*, 15, 78-89. <https://doi.org/10.1007/s12310-022-09533-2>
- Taş, L.(2023). Risk toplumu bağlamında COVID-19 pandemisinin öğretmenlerin gündelik yaşamlarına etkileri üzerine bir inceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(36), 145-171. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1268050>
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.

- Tutar, H. (2023). Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 334-355. 10.21180/iibfdkastamonu.1190123
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Bakan Selçuk, Koronavirüs'e Karşı Eğitim Alanında Alınan Tedbirleri Açıkladı. (2020, 16 Mayıs). Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2020). Provide continuous support to teachers, learners, and their families. (2022, 15 Haziran). Erişim adresi: <https://www.iiep.unesco.org/en/provide-continuous-support-teachers-learners-and-their-families-13375>
- World Health Organization. (2020). Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak. Published 2020. (2020, 16 Mayıs). Erişim adresi: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf>
- Xiang, Y.T., Yang, Y., Li, W., Zhang, L., Zhang, Q., Cheung, T., & Chee, H.N. (2020). Timely mental health care for the 2019 novel Coronavirus outbreak is urgently needed. *The Lancet Psychiatry*, 7(3), 228-229. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30046-8](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30046-8)
- Yamamoto, G.T., & Altun, D. (2020). Koronavirüs ve çevrim içi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34. 10.26701/uad.711110
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık